

นวนิยายเข้ารอบคัดเลือกซีไรต์ กับลักษณะคตินิยมหลังสมัยใหม่ (Postmodernism)

อิรวดี ไตลังคะ*

บทคัดย่อ

นวนิยายเข้ารอบคัดเลือกรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน(ซีไรต์)ประจำปี พ.ศ. 2546 เรื่อง *ช่างสำราญ ปีกแดง โลกของจอม เสียงเพรียกจากท้องฟ้า* และ *อ้วน* มีลักษณะที่แตกต่างไปจากขนบการเขียนนวนิยายตั้งนี้คือการทำลายขอบเขตของประเภทวรรณกรรม การทำลายเอกภาพของตัวบท การสร้างตัวบทจากข้อมูลประวัติศาสตร์ การนำเสนอปัญหาของคนชายขอบ ซึ่งลักษณะทั้งหมดนี้สอดคล้องกับลักษณะส่วนหนึ่งของวรรณกรรมคตินิยมหลังสมัยใหม่(Postmodernism)

นวนิยายที่เข้ารอบคัดเลือกรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ประจำปี 2546 มีรวม 7 เรื่อง ได้แก่ *ช่างสำราญ ปีกแดง โพรงมะเดื่อ โลกของจอม เสียงเพรียกจากท้องฟ้า เสือตีตรา* และ *อ้วน* ข้อที่น่าสนใจเกี่ยวกับนวนิยายที่เข้ารอบคัดเลือกในปีนี้ก็คือ หลายเรื่องมีลักษณะที่แตกต่าง

* รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดี และวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากการเขียนแบบขนบนิยม ความแตกต่างเหล่านี้อาจบอกอะไรแก่่วงวรรณกรรมได้ ไม่ว่าจะเป็นแนวการเขียนที่เริ่มเปลี่ยนไปของนักเขียนจำนวนหนึ่งหรือวิธีการคิดสรรของกรรมการคัดเลือก ปรากฏการณ์ดังกล่าวพิจารณาจากภาพรวมของนวนิยายรอบคัดเลือก 7 เล่ม แม้ไม่อาจเป็นข้อสรุปใดๆ ของแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงของนวนิยาย แต่ก็นับว่าเป็นปรากฏการณ์ที่ควรแก่การบันทึกไว้

คำถามที่มักตามมาเสมอเมื่อมีการกล่าวถึงลักษณะของวรรณกรรมหลังสมัยใหม่ที่ปรากฏในวรรณกรรมไทยก็คือวรรณกรรมหลังสมัยใหม่คืออะไร สังคมไทยเป็นสังคมหลังสมัยใหม่จริงหรือ นักเขียนรู้หรือไม่ว่าตนเองได้ผลิตงานหลังสมัยใหม่ การชี้ว่าวรรณกรรมไทยมีลักษณะของวรรณกรรมหลังสมัยใหม่เป็นการแห่แห่ตามกระแสที่มาจากตะวันตกหรือไม่

คำถามเหล่านี้คงจะไม่สามารถตอบได้ทั้งหมดในเนื้อที่อันจำกัด แต่คงต้องยอมรับว่า บ้านเกิดคิดของไทยในระยะหลังๆ มีแนวการเขียนที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างเห็นได้ชัด ไม่ว่าจะเป็นงานหลายเรื่องของวินทร์ เลียววาริณ ปราบดา หยุน บริทรรศ หุดงกูร หรือเรื่องสั้นที่ "ทดลอง" เขียนโดยนักเขียนหลากหลาย ปรากฏกระจายทั่วไปในหนังสือรวมเรื่องสั้นต่างๆ เช่น *ช่อกระแจะ* หรือ *สนามหญ้า* แม้วรรณกรรมซีไรต์เองหลายเรื่องก็มีความแตกต่างจากขนบอย่างน่าสนใจ เช่น *เจ้าจันทร์ผมหอม เวลา ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน ความน่าจะเป็น* ความแตกต่างนี้เป็นประเด็นที่นักวัฒนธรรมศึกษาและนักวรรณคดีศึกษาสังเกตได้ บางคนเรียกวรรณกรรมกลุ่มนี้ว่า "หลังสมัยใหม่" แต่บางคนยังไม่สบายใจที่จะ "ติดฉลาก" ให้งานเหล่านี้

บทความนี้จึงมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาวรรณกรรมเข้ารอบคัดเลือกซีไรต์ในปี 2546 เพื่อสังเกตความเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างไปจากขนบเดิมและปรากฏต่อเนื่องกันมา แม้จะเป็นการศึกษานวนิยายเพียงไม่กี่เรื่อง แต่ก็น่าจะช่วยให้ได้ข้อคิดบางประการ

เมื่อพูดถึง "ขนบ" หรือ "ขนบนิยม" ในที่นี้ ผู้วิจารณ์จะใช้เมื่อกล่าวถึงแนวการเขียนที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นบรรทัดฐาน และเป็น "กระแสหลัก" เป็น

การใช้คำแบบกว้างๆ ไม่เจาะจงว่าเป็นชนบะอะไร แม้ว่าที่จริงแล้ว เราสามารถวิเคราะห์และระบุได้ว่าเรื่องหนึ่งๆ แสดงลักษณะชนบะสังนิยม หรือชนบะคตินิยมสมัยใหม่ (modernism) ฯลฯ แต่ถ้าระบุเช่นนั้นในที่นี้อาจจะซับซ้อนเกินไป อีกทั้งไม่ใช่ประเด็นหลักที่จะวิเคราะห์ในที่นี้

ลักษณะของนวนิยายกลุ่มนี้ที่แตกต่างไปจากชนบะเดิมเห็นได้ชัดประการแรกคือ การทำลายขอบเขตของประเภทวรรณกรรม ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ร้อนแรงอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงแรกของการตัดสินใจคัดเลือกที่มีการพุ่งเป้าโจมตีไปที่เรื่อง **โลกของจอม** ที่หลายคนกล่าวว่าไม่ใช่นวนิยาย แต่เป็นสารคดีมากกว่า ต่อมาเมื่อ**ช่วงสำราญ**ได้รับเลือกให้ได้รับรางวัลซีไรต์ ก็มีการโจมตีแบบเดียวกันว่า**ช่วงสำราญ**ไม่ใช่นวนิยาย แต่เป็นรวมเรื่องสั้นที่ใช้ตัวละครกลุ่มเดียวกันเท่านั้น การวิพากษ์วิจารณ์ว่าวรรณกรรมเรื่องหนึ่งไม่ควรได้รับรางวัลเพราะ "ผิดประเภท" นั้นมีมาตั้งแต่เมื่อคราวเรื่อง **เจ้าอินท์หม่อม นิราศพระธาตุ อินทร์แขวน**ได้รับรางวัลซีไรต์ในประเภทนวนิยายแล้ว

ตามชนบะการเขียนเราได้เรียนรู้มาว่า วรรณกรรมแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ได้หลายประเภท เช่น อาจแบ่งเป็นด้านรูปแบบ ได้แก่ บันเทิงคดีและสารคดี บันเทิงคดีอาจแบ่งเป็น กวีนิพนธ์ เรื่องสั้น นวนิยาย และบทละคร หรืออาจแบ่งเป็นด้านเนื้อหา เช่น เรื่องผจญภัย เรื่องตลก เรื่องพาดิน เรื่องสืบสวน เรื่องผี เรื่องสยองขวัญ สารคดีอาจแบ่งเป็นสารคดีท่องเที่ยว ชีวิตประวัติ อดชีวิตประวัติ วิทยาศาสตร์ ฯลฯ การจัดแบ่งเหล่านี้เกิดจากวิสัยทัศน์ที่ต้องการจัดสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ให้เป็นระเบียบ ระเบียบนี้ไม่ได้มีมาแต่เดิม เพราะว่าการสร้างสรรค์วรรณกรรมนั้นเกิดจากการคลี่คลายของวรรณกรรมเองหรืออาจได้รับอิทธิพลมาจากแหล่งอื่น แต่การจัดวรรณกรรมเป็นกลุ่มต่างๆ เกิดขึ้นมาภายหลัง เป็นวิธีวิทยาแบบหนึ่งที่เกิดจากปรัชญาการเรียนรู้แบบเหตุผลนิยมที่เชื่อว่าทุกอย่างมีเหตุผล มีความเป็นระเบียบ การจัดสิ่งต่างๆ เป็นประเภท ชนิด ตระกูล สำนัก ฯลฯ ทำให้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ง่ายขึ้นจริง แต่ผลประการหนึ่งก็คือ อาจเป็นการทิ้งหรือละเลยสิ่งที่ไม่สามารถจัดเข้าประเภทที่กำหนดไว้ออกไป ทั้งๆ ที่สิ่งที่ไม่เข้าประเภทนั้นอาจเป็นหน่ออ่อน

ของความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญก็ได้ (ผู้วิจารณ์ขอไม่ระบุนายละเอียดในที่นี้ เพราะเป็นเรื่องยากและซับซ้อน ผู้สนใจสามารถอ่านได้จากหนังสือวิชาการที่อ่านเข้าใจง่ายของจันทน์ เจริญศรี เรื่อง *โพสต์โมเดิร์นกับสังคมวิทยา* สำนักพิมพ์วิภาษา)

ผลอีกประการหนึ่งที่เป็นประเด็นในที่นี้ก็คือ การใช้การจัดระเบียบและประเภทอย่างเข้มงวด เป็นกฎเหล็กที่ฝ่าฝืนไม่ได้นั้น ได้กลายมาเป็นสิ่งจำกัดความคิดและทำลายพลังใหม่ที่หนุนเนื่องอย่างไม่ขาดสาย ทั้งๆ ที่เรารู้หรือว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่พัฒนาไปนั้นเกิดจากการฝ่ากฎเหล็กทั้งสิ้น

วรรณกรรมหลังสมัยใหม่มีลักษณะของการท้าทายกฎเกณฑ์ของการแยกวรรณกรรมเป็นประเภทต่างๆ โดยการผสมผสานลักษณะของงานประเภทต่างๆ เข้าด้วยกัน เราจะเห็นได้ว่า *ช่วงสำราญ* มีลักษณะแบบหนังสือรวมเรื่องสั้นจริง แต่ก็มีสิ่งที่หนังสือรวมเรื่องสั้นทั่วไปไม่มี คือการที่ตัวละครทั้งหมดเป็นกลุ่มเดียวกัน อีกทั้งมีการโยงหรืออ้างถึงเหตุการณ์แต่ละบทเข้าด้วยกัน เช่นเรื่องปัญหาการแยกกันอยู่ของพ่อแม่เด็กชายกำพล เรื่องราวของลุงเตี้ย จอมเจ้าชู้ประจำหมู่บ้าน ซึ่งไม่มีในงานรวมเรื่องสั้นทั่วไป จึงอาจกล่าวได้ว่า *ช่วงสำราญ* เป็นงานเขียนที่ผสมผสานประเภทเรื่องสั้นและนวนิยายเข้าด้วยกัน

เช่นเดียวกัน *โลกของจอม* มีลักษณะที่เป็นสารคดีเพราะเป็นงานเล่าเรื่องการเรียนรู้ของจอมจากอินเทอร์เน็ต เช่น ดาราศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศาสนา ปรัชญา วรรณคดี ดนตรี ในขณะที่เดียวกันก็มีส่วนที่เป็นงานบันเทิงคดีเพราะมีลักษณะการสร้างสรรค์ที่ใช้จินตนาการ จอมจินตนาการเด็กสาวชื่อปารตีที่คอยเป็นเพื่อนและปลอบประโลมเขา ในขณะที่เดียวกันก็แสวงหาตัวตนของตนในโลกไร้พรมแดนของอินเทอร์เน็ต เป็นการแฝงนัย (irony) ที่เห็นภาพของความโดดเดี่ยวของคนในโลกของการสื่อสารไร้พรมแดน เราติดต่อกันได้ทั่วโลกโดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ แต่แทนที่จะใกล้ชิดกันมากขึ้นกลับรู้สึกโดดเดี่ยว หรือความรู้ทุกอย่างหาได้เพียงใช้มือสัมผัส แต่สิ่งเดียวที่ไม่รู้คือตัวเองเป็นใคร เรื่องเล่าเรื่องนี้จึงได้ตั้งปัญหาเชิงปรัชญาผ่านการนำเสนอทั้งความจริงและจินตนาการ ดังนั้น *โลกของจอม* จึงมีลักษณะที่เป็นทั้งสารคดีและบันเทิงคดี

หากเราแบ่งประเภทอย่างเข้มงวด **ช่างสำรวจ**ก็ไม่ใช้ทั้งนวนิยายและรวมเรื่องสั้น และ**โลกของจอม**ก็ไม่ใช้ทั้งสารคดีและบันเทิงคดี ถ้าเช่นนั้นเรื่องทั้งสองเรื่องนี้จะ เป็น "ประเภท" อะไร นี่คือปัญหาของการจัดแบ่งประเภทอย่างเข้มงวด **ช่างสำรวจ**และ**โลกของจอม**จะกลายเป็นเรื่องที่ไม่ได้รับการพิจารณาเพราะไม่อาจจัดอยู่ในประเภทนวนิยายได้กระนั้นหรือ นี่เป็นปัญหาที่คตินิยมหลังสมัยใหม่ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า การจัดประเภทอย่างเข้มงวดจะทำให้สิ่งที่ไม่เข้าประเภทถูกมองข้ามไป

วรรณกรรมทั่วโลกทุกวันนี้ (ถ้าไม่อย่างใช้คำว่า "หลังสมัยใหม่") มีการผสมปนเปของงานประเภทต่าง ๆ อย่างหลากหลาย วรรณกรรมบางเรื่องเป็นการผสมผสานระหว่างรวมเรื่องสั้นกับ นวนิยาย นวนิยายกับกวีนิพนธ์ นวนิยายกับอัตชีวประวัติ นวนิยายกับสารคดี ฯลฯ จนกระทั่งทำให้การพยายามจัดประเภทเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ หรือไม่ก็ไร้ประโยชน์โดยสิ้นเชิง

ในประเด็นนี้เราสามารถยกตัวอย่างประกอบได้จาก**ปีกแดง**ด้วย **ปีกแดง**มีการผสมผสานลักษณะของเรื่องสี่ประเภท(เป็นอย่างน้อย)คือเรื่องสืบสวน เรื่องกำลังภายใน เรื่องพาฝันแนวมาร์กไม่สมหวัง และเรื่องอิงประวัติศาสตร์ เป็นเรื่องของตัวเอกที่เข้าไปพัวพันกับการเมืองระดับโลกที่มีผลต่อประเทศไทย กินความตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่สองถึงสงครามกลางเมืองของไทย โครงเรื่องเป็นการสืบสวนหาความจริงว่าใครเป็นคนฆ่าบิดาของเขา และสังหารบุคคลในองค์กรลับของไทย รวมทั้งต้องสืบหาลูกสาวของตนเอง ทำให้เรื่องนี้เป็นเรื่องแนวสืบสวน แต่การสร้างโครงเรื่องนั้นใช้เทคนิคพลิกผันและหักมุมแบบเรื่องกำลังภายใน ขณะเดียวกันมีเรื่องราวมาร์กไม่สมหวังระหว่างตัวเอกกับนักบริบทวิชาชาวเวียดนาม ทั้งหมดนี้สร้างในบริบทของประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์สากลโดยมีการค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์จำนวนมาก ทำให้นวนิยายเรื่องนี้กลายเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ด้วย ดังนั้นถ้าจะให้ชัดเจนว่านวนิยายเรื่อง **ปีกแดง** นี้เป็นเรื่องประเภทใดคงต้องคิดหนักเหมือนกัน แต่ประเด็นนี้ไม่มีใครมีปัญหาเรื่องแยกประเภทมากนักเพราะทั้งหมดเป็นประเภทย่อยของบันเทิงคดี อย่างไรก็ตาม **ปีกแดง** ได้แสดงให้เห็นว่า

บันเทิงคดีปัจจุบันได้มีการผสมผสานงานประเภทต่างๆ ไว้ในเรื่องเดียวกัน วรรณกรรมหลังสมัยใหม่เรียกลักษณะเช่นนี้ว่า pastiche ซึ่งขอแปลว่า วัตถุประสงค์แห่ง หมายถึง งานที่ผสมผสานสไตล์หลายๆ แบบ เกิดจากการที่ในยุคนี้ยากที่จะทำงาน สไตล์ใหม่ๆ ได้ เพราะมีคนคิดและเขียนจนไม่มีอะไรแปลกใหม่แล้ว ดังนั้นสิ่งเดียวที่ ทำได้คือ การผสมผสานสิ่งที่มียอยู่แล้วให้เป็นของใหม่

ลักษณะประการที่สองที่พบในนวนิยายกลุ่มนี้คือ การทำลายเอกภาพ ของตัวบท ในการเขียนนวนิยายหรือเรื่องสั้น ขบถที่ยึดมั่นกันก็คือ เอกภาพ ลักษณะที่เข้าใจกันทั่วไปของเอกภาพก็คือ ต้องมีตอนต้น ตอนกลาง และตอนจบ นอกจากนั้นเอกภาพยังเกิดจากการสร้างโครงเรื่อง ที่เหตุการณ์ต่างๆ ต้องเกี่ยวร้อย เป็นเหตุเป็นผลกัน เรื่องใดที่มีเหตุการณ์ที่ไม่เป็นเหตุเป็นผลกับเหตุการณ์อื่นๆ จะ กลายเป็นเรื่องที่เหินแหยง ขาดเอกภาพ และที่สำคัญคือเหตุการณ์ของเรื่องต้องเป็น ปมขัดแย้งที่ต้องพัฒนาไปสู่จุดไคลแมกซ์ซึ่งเป็นจุดที่ความขัดแย้งแตกหัก จากนั้น เรื่องจะลดความรุนแรงเป็นการคลี่คลายของความขัดแย้ง โครงสร้างการเขียนเช่นนี้ เรียกว่า พีรามิดไพราทาก¹ เป็นบรรทัดฐานที่ใช้พิจารณาโครงเรื่อง การเขียนนวนิยายและเรื่องสั้นต่างๆ ของไทยมักอิงจากโครงสร้างนี้ไม่มากนักน้อย เรื่องที่ไม่เขียนตามโครงสร้างนี้ผู้เขียนมักถูกตำหนิว่าเขียนไม่เป็น หรือเขียนน่าเบื่อ ข้อตำหนิดังกล่าวจึงเกิดจากความคาดหวังที่ว่า บันเทิงคดีต้องเขียนตามบรรทัดฐานที่ตั้งไว้

ประเด็นเรื่องหลักการหรือบรรทัดฐานก็เป็นประเด็นที่ความคิดหลังสมัยใหม่ตั้งคำถาม บรรทัดฐานต่างๆ เกิดขึ้นมาจากการกำหนดจากสังคมหลังจากที่ พฤติกรรมหนึ่งๆ ได้ดำเนินมาระยะหนึ่งจนมีการจัดระเบียบ ตั้งเป็นทฤษฎี กำหนดเป็นแนวทาง ฯลฯ บรรทัดฐานในสังคมเปลี่ยนแปลงไปเมื่อสังคมหรือพฤติกรรม ค่อยๆ เปลี่ยนจนกระทั่งบรรทัดฐานเดิมใช้เป็นหลักไม่ได้แล้ว

¹ พีรามิดของไพราทาก (Freytag's pyramid) คือหลักการของกุสตาฟ ไพราทาก นักวิจารณ์ ชาวเยอรมัน ว่าด้วยการวิเคราะห์โครงสร้างบทละคร ไพราทากได้ความคิดนี้มาจากแนวคิดเรื่อง เอกภาพของการกระทำจากอริสโตเติล

เช่นเดียวกัน ในเมื่อเอกภาพของโครงเรื่องเป็นบรรทัดฐานที่นักเขียนต้องปฏิบัติตาม เรื่อง *โลกของจอม ช่างสำรวจ* และ *อ้วน* จึงถูกตำหนิว่าเขียนไม่ถูกหลักการเขียนนวนิยายเพราะมีปัญหาในการสร้างโครงเรื่อง วรรณกรรมหลังสมัยใหม่อาจไม่มีโครงเรื่อง มีเพียงชิ้นส่วนแยกย่อยของเหตุการณ์ต่างๆ ที่ไม่เชื่อมต่อกัน ในกรณีของ *ช่างสำรวจ* การไม่เชื่อมต่อของโครงเรื่องเกิดจากรูปแบบ คือการแตกเรื่องออกเป็นบทๆ ที่ค่อนข้างเป็นอิสระ *ช่างสำรวจ* จึงไม่ใช่ไม่มีโครงเรื่อง แต่กลับมีโครงเรื่องมากมาย(ตามจำนวนบท) และแต่ละโครงเป็นอิสระต่อกัน ซึ่งไม่ตรงตามบรรทัดฐานของนวนิยายที่ต้องมีโครงเรื่องหลักที่คลุมโครงเรื่องรองหลายๆโครงเอาไว้ให้ได้

ส่วน *โลกของจอม* และ *อ้วน* มีลักษณะที่คล้ายกัน คือ เรื่องแตกออกเป็นตอนสั้นๆ แต่ละตอนค่อนข้างมีความสมบูรณ์ในตนเอง แต่มีส่วนที่เชื่อมโยงตอนทั้งหมดอยู่บ้าง แม้ *อ้วน* มีความเชื่อมโยงมากกว่า *โลกของจอม* กระนั้นก็ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นโครงเรื่องหลักตามขนบนิยม เพราะเรื่องแต่ละตอนไม่ได้เป็นเหตุเป็นผลกันและพัฒนาไปสู่จุดแตกหัก นวนิยาย(ถ้าจะอนุญาตให้ใช้คำนี้)ทั้งสามเรื่องจึงจบเมื่อไหร่ก็ได้ หรือเขียนต่อไปได้อีกก็ตอนก็ได้ โดยรูปแบบของทั้งสามเรื่องทำให้เกิดลักษณะที่เรียกว่า ความไม่ต่อเนื่อง (discontinuity) หรือการแตกออกเป็นชิ้นส่วน (fragmentation) อันเป็นลักษณะที่สำคัญของวรรณกรรมหลังสมัยใหม่ ที่สำคัญก็คือทั้งสามเรื่องไม่มีตอน "จบ" และนี่แหละคือลักษณะสำคัญประการหนึ่งของบันเทิงคดีหลังสมัยใหม่ที่ทำหยาบคายคติของเอกภาพ หรือสิ่งที่มีตอนต้น ตอนกลาง ตอนจบ เพราะหากพิจารณาสรรพสิ่งในโลกนี้ ยากที่กำหนดว่าสิ่งหนึ่งเริ่มต้นที่ใด และจบลงที่ใดเพราะสิ่งหนึ่งมีความสัมพันธ์กับอีกสิ่งหนึ่งเสมอ

เมื่อกล่าวถึงประเด็นนี้ เราอาจโยงเอาเรื่อง *ปีกแดง* เข้ามาพิจารณาด้วยได้อีกครั้ง เรื่อง *ปีกแดง* เป็นนวนิยายที่เด่นที่โครงเรื่องเพราะเป็นเรื่องประเภทสืบสวน โครงเรื่องของ *ปีกแดง* จึงเห็นชัดเจน เป็นไปตามขนบการเขียน แต่ผู้เขียน *ปีกแดง* ได้มีลูกเล่น ใส่ "เรื่องสั้นๆ" ขยายความเกี่ยวกับตัวละครย่อยๆ แทรกเข้ามาในเรื่องกลายเป็นเชิงอรรถ เรื่องแทรกเหล่านี้ น่าสนใจมากเพราะเป็นอิสระจากโครงเรื่อง

โครงเรื่องของ*ปิกแดง*จึงเห็นชัดเจน เป็นไปตามขนบการเขียน แต่ผู้เขียน*ปิกแดง* ได้มีลูกเล่น ใส่ “เรื่องสั้นๆ” ขยายความเกี่ยวกับตัวละครย่อยๆ แทรกเข้ามาในเรื่อง คล้ายเป็นเชิงอรรถ เรื่องแทรกเหล่านี้ น่าสนใจมากเพราะเป็นอิสระจากโครงเรื่องใหญ่ จึงทำให้เรื่องหลักถูกขัดจังหวะ เป็นการจงใจทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องอย่างหนึ่งได้เช่นกัน

ประเด็นต่อไปที่วรรณกรรมหลังสมัยใหม่สนใจ คือเรื่องประวัติศาสตร์ ประเด็นนี้ทำให้*ปิกแดง*ถูกโจมตีอย่างมากเพราะว่าได้นำเอาประวัติศาสตร์มาใช้เป็นเหตุการณ์ดำเนินเรื่อง (อันที่จริงประเด็นนี้ถูกโจมตีตั้งแต่ตอนที่มีการ *ประชาริปไตยบนเส้นขนาน* ออกมาแล้ว เมื่อ*ปิกแดง* ออกมาอีกก็ประสบปัญหาเดียวกัน) และมีตอนที่ชี้ให้เห็นที่มาของขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย รวมทั้งมีการนำเอาบุคคลจริงในประวัติศาสตร์มาเป็นตัวละครในเรื่อง (ซึ่งวรรณกรรมหลังสมัยใหม่นิยมลูกเล่นนี้มาก เรียกว่า short circuit หรือบางคนใช้ว่า double binds) ในมุมมองของวรรณกรรมหลังสมัยใหม่เราอาจพอจะพิจารณาได้ดังนี้คือ ในแง่ของประวัติศาสตร์ การที่จะกำหนดอย่างชัดเจนว่ากำเนิดหรือที่มาของเหตุการณ์ต่างๆ เช่น สงคราม ความขัดแย้ง การประท้วง ฯลฯ อยู่ ณ จุดใดนั้นทำไม่ได้เพราะเหตุการณ์ต่างๆ ซ้อนทับ กระจัดกระจาย และแตกแขนงจนยากที่จะจัดระเบียบว่าอะไรเกิดก่อนหลัง หรืออะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นผล ประเด็นที่สองคือ ถึงอย่างไรว่าทฤษฎีทางประวัติศาสตร์ย่อมไม่มีทางเป็นภาวีสัญ หรือ “บริสุทธิ์” ปราศจากอคติใดๆ อยู่ดี คนเขียนงานประวัติศาสตร์ย่อมตีความตามจุดยืนของตนไม่ว่าจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม ดังนั้นวรรณกรรมคตินิยมหลังสมัยใหม่จึงจึงใจ “เล่น” กับประวัติศาสตร์ในลักษณะต่างๆ เช่น จงใจบิดเบือนประวัติศาสตร์ หรือตีความประวัติศาสตร์ใหม่

ไม่ว่าสิ่งที่ปรากฏใน*ปิกแดง*จะเป็นกรณีใดก็ตาม ดูเหมือนว่ากลุ่มคตินิยมหลังสมัยใหม่จะไม่ถือว่าเป็นประเด็นสำคัญที่จะต้องหาคำตอบ เพราะอย่างไรก็ตามพวกเขาเชื่อว่า “ไม่มีอะไรอยู่นอกตัวบท” นั่นคือถือว่า นวนิยายเรื่องนี้เมื่อเขียนออกมาแล้วเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง ตัดขาดจากผู้เขียนและบริบททางสังคม

โดยทั่วไปแล้ว สังคมไทยแทบไม่ให้ความสำคัญแก่ชนกลุ่มน้อยในลักษณะใดๆ เลย ยกเว้นบังคับหรือหลอกล่อให้ขายวัฒนธรรมและวิถีชีวิตเพื่อโปรโมตการท่องเที่ยว

นักคิดหลังสมัยใหม่ไม่ให้ความสำคัญแก่วรรณกรรมที่เป็นกระแสหลัก แต่สนใจเรื่องของคนที่อยู่ชายขอบที่ไม่ใคร่มีใครสนใจ เช่น ผู้หญิงชนชั้นล่าง กลุ่มรักร่วมเพศ ชนกลุ่มน้อย ผู้อพยพ คนเร่ร่อน ฯลฯ คนเหล่านี้ถูกผลักออกไปไว้คนสนใจเพราะไม่อยู่ในระบบ กระแส หรือระเบียบใดๆ เราอาจเรียกวรรณกรรมที่เขียนถึงคนกลุ่มนี้ว่า suburban ซึ่งหมายถึงคนที่อยู่ระดับล่างหรือชายขอบที่ถูกทอดทิ้ง

นวนิยายเรื่อง *เสียงเพรียกจากห้องน้ำ* จึงนับว่าเป็นเรื่องที่ทำให้คนอ่านได้รู้จักคนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งในสังคมไทยในด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภาษา ที่นับวันถูกระบบรัฐและทุนนิยมกลืนกิน ตามแนวคิด "จัดระเบียบ" ที่รังเกียจความแตกต่าง ก่อนหน้านี้ วรรณกรรมที่กล่าวถึงชนกลุ่มน้อยแทบจะหาไม่ได้ ที่มีมากที่สุดก็น้อยคือ วรรณกรรมของท้องถิ่น เช่น *ลูกอีสาน* หรือ *เจ้าจันทร์ผมหอม* ที่ใช้ภาษาถิ่นอย่างภาคภูมิ โดยไม่กลัวว่าคนอ่านจะรู้เรื่องหรือไม่ และที่กำลังเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ก็คือวรรณกรรมเกี่ยวกับกลุ่มรักร่วมเพศ แต่ยังไม่เป็นที่แพร่หลายนัก ซึ่งอาจจะเป็นเพราะฝีมือการเขียนยังอ่อนด้อยอยู่หรือยังไม่อาจฝ่ากำแพงศีลธรรมออกมาได้

การศึกษาวិเคราะห์ดังกล่าวคงจะพอชี้ให้เห็นลักษณะที่แตกต่างไปจากขนบนิยมของวรรณกรรมที่เขารอบคัดเลือกซีไรต์ได้บ้าง แต่การที่จะ "ติดฉลาก" เรียกว่าวรรณกรรมเหล่านี้เป็นวรรณกรรมหลังสมัยใหม่นั้นอาจเร็วเกินไป เพราะฉะนั้นในบทความนี้ ผู้วิจารณ์จึงพิจารณาเรื่องเหล่านี้ว่า สอดคล้อง กับลักษณะวรรณกรรมหลังสมัยใหม่หรือไม่ อย่างไรเท่านั้น เพื่อเป็นการตั้งข้อสังเกต ที่คงจะต้องนำไปพิจารณาร่วมกับวรรณกรรมเรื่องอื่นๆ และหากกระแสคตินิยมหลังสมัยใหม่ในวรรณกรรมไทยต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

จันทร์ เจริญศรี. *หลังสมัยใหม่กับสังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ : วิชาษา. 2544.

เดือนวาด พิมวนา. *ช่างสำราญ*. กรุงเทพฯ : สามัญชน, 2546.

ทินกร หุตางกูร. *โลกของจอม*. กรุงเทพฯ : เม่นวรรณกรรม, 2545.

ประทีป ชุมพล. *เสียงเพรียกจากท้องฟ้า*. กรุงเทพฯ : แพรวสำนักพิมพ์,
2546.

วินทร์ เลียววาริณ. *ปีกแดง*. กรุงเทพฯ : 113, 2545.

ศักดิ์ชัย ลัคนาวิเชียร. *อ้วน*. กรุงเทพฯ : ได้ดิน, 2546.

Cahoone, Lawrence E. *From Modernism to Postmodernism : An Anthology*. Oxford
: Blackwell, 2003.

Hutcheon, Linda. *The Politics of Postmodernism*. New York : Routledge, 2002.

Sim, Stuart. *The Routledge Companion to Postmodernism*. New York : Routledge,
1998.

Woods, Tim. *Beginning Postmodernism*. New York : Manchester University Press,
1999.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย